

חוק עידוד השקעות הון - ממצאים אמפיריים על החברות המוטבות בשנים 2012-2013

עיקרי הממצאים

- הטבת המס במסגרת החוק לעידוד השקעות הון (להלן "החוק") נאמדת בשנת 2013 ב-7.7 מיליארד ₪¹, בהנחה של גמישות התנהגותית אפס, כלומר בהנחה שרווחי הפירמות שנהגו מהטבות המס היו זהים גם אילו לא היו קיימות הטבות המס.² בהשוואה לשנת 2012 זוהי ירידה ריאלית של 5.1%. בניכוי שינויי חקיקה³ מגיע שיעור הירידה ל-8.7%.
- הירידה בהטבות המס בשנת 2013 נרשמה לאחר שלוש שנים של גידול חד, בשיעור ריאלי מצטבר של 46% (בשנים 2010-2012). מחצית מגידול זה התרכז באחת מארבע החברות הגדולות.
- קרוב ל-1.1 אלף חברות זכו להטבת מס בשנת 2013, גידול מתון של כ-5% בהשוואה לשנת 2012 וגידול משמעותי, בשיעור של 25%, בהשוואה לשנת 2011. בהשוואה למחצית השנייה של העשור הקודם, טרם כניסתו לתוקף של "תיקון 68" (בשנת 2011) זהו גידול חד של 70%.

» כתבה: גלית בן נאים, מנהלת תחום בכירה, אגף הכלכלן הראשי - מחקר.

1 הניתוח בפרק זה מתייחס להטבות בשיעור מס חברות. בנוסף, קיימת הטבה בשל פחת מואץ ועל תשלומי מס של יחידים בשל דיבידנדים שמקורם בחברות במעמד של מפעל מאושר (שיעור מס של 4-15 אחוזים במקום שיעור מס רגיל של 30-25 אחוזים). מאידך, חישובי ההטבה בפרק זה מתעלמים מההשפעה המקזזת של שיעורי מס החברות הנמוכים יותר על הגידול בהיקף החלוקה של דיבידנדים בעתיד על ידי חברות מוטבות, כך שבטווח הארוך, לאחר חלוקת הדיבידנדים, העלות נטו של ההטבה נמוכה יותר מזו המוצגת בפרק זה. כן יצוין כי סכום ההטבה כולל אומדן של 130 מיליון ₪ בגין חברות שדוחותיהן עדיין לא תוקצרו במחשבי רשות המסים.

2 בהמשך הפרק, החישוב של גובה הטבות המס מבוצע בהנחה של גמישות התנהגותית אפס. בפועל, מכיוון שהגמישות שונה מאפס, סביר להניח כי אילו לא היו קיימות הטבות אלו, הגידול בהכנסות ממסים היה נמוך יותר מגובה ההטבות המחושב כאן.

3 בשנת 2013 שיעורי המס המופחתים היו נמוכים מאלו שבשנת 2012, בהתאם להוראות המעבר של תיקון 68. בשנת 2012 שיעור המס המופחת בפרופוריה עמד על 10% ובמרכז על 15%. ב-2013 ירדו שיעורים אלו ל-7% ו-12.5%, בהתאמה. יש לציין כי שיעורים אלו הועלו בשנת 2014 ל-9% ו-16% בהתאמה, במקביל להעלאת שיעור מס החברות.

- ניתוח הממצאים מלמד כי שליש מהחברות שלא היו מוטבות בעבר (ומוטבות לאחר כניסתו של תיקון 68 לתוקף) היו מפסידות. 27% נוספים הן חברות חדשות (הוקמו בשנים 2011 ואילך). דהיינו קרוב ל-60% מהחברות המוטבות "החדשות", כניסתן לתחולת ההטבות בשנים שלאחר תיקון 68, אינה נובעת משינוי החקיקה עצמו. לגבי יתר החברות המוטבות "החדשות" נמצא כי 13% מהן לא זכו להטבות בעבר מאחר ולא עמדו בקריטריון היצוא.⁴ לגבי 27% הנותרים, של החברות המוטבות "החדשות", לא ברורה הסיבה לכך שלא היו מוטבות קודם לתיקון 68. יתכן בין היתר על רקע אי עמידה בסף ה"השקעה מזכה".⁵
- 80% מהחברות המוטבות בשנת 2013 זכו להטבת המס תחת הוראות תיקון 68 לחוק. עם זאת, חלק הארי (63%) של הטבות המס עצמן, עדיין ניתן בהתאם למסלולי ההטבה "הישנים" (בעיקר תחת ה"מסלול החלופי").⁶
- ריכוזיות ההטבות נותרה גבוהה ב-2013, כאשר מחצית מהחברות זכו להטבת מס מצטברת של פחות מ-1% מסך הטבת המס. תשעת העשירונים הנמוכים נטלו יחד פחות מ-9% מסך ההטבות. מנגד, חברה בודדת נטלה 42% מסך הטבת המס.
- בפילוח החברות המוטבות, בין אלו שחלה עליה בשיעור המס האפקטיבי שלהן עם כניסתו של תיקון 68 לתוקף, לבין אלו שנמצאות עדיין במסלולי ההטבה הישנים (ושיעור המס שלהן לא השתנה⁷), נמצא כי דווקא בקרב החברות שעלה שיעור המס שלהן, שיעור הגידול בתעסוקה בחברות אלו בשנים 2010-2014 היה גבוה משמעותית מזה של החברות שנותרו עם שיעורי המס הנמוכים.
- בפילוח הטבות המס לפי מחוז מגורי העובדים⁸ (ולא מיקומו הגיאוגרפי של המפעל) נמצא כי מחוזות הפריפריה (דרום וצפון) מרכזים כ-35% בלבד. בולט במיוחד משקלו הנמוך של מחוז הצפון בהטבות. מנגד, מחוזות ת"א והמרכז נוטלים כ-45% מסך הטבת המס.
- סך תקבולי המס (מס חברות וניכויי מס משכר העובדים) מהחברות המוטבות בשנת 2013 היה גבוה ב-29% בהשוואה להטבות המס להן זכו באותה שנה. עם זאת, בקרב ארבע החברות המוטבות הגדולות, נמוך סך תקבולי המס מהן, ב-63% מהטבת המס לה זכו. בתחילת העשור הקודם היה סך ההחזר מחברות אלו גבוה ב-60% מהטבת המס לה זכו. יצוין כי גם בקרב ארבע החברות הגדולות קיימת שונות גבוהה ביחס בין המס הנובע מהחברה להטבות המס לה זכתה. כך, בקרב שתיים מארבע החברות הגדולות גבוה יחס זה מ-1 (דהיינו, המס הנובע מהחברה גבוה מהטבת המס שקיבלה), אלא שיחס נמוך במיוחד בקרב השתיים האחרות "מושך" כלפי מטה את היחס הכולל בקרב ארבעתן.⁹

4 בתיקון 68 הונמך שיעור היצוא המזכה בהטבות ל-25%.

5 עד תיקון 68 הטבת המס ניתנה כנגד "השקעה מזכה". החל מכניסתו לתוקף של תיקון 68 לא נדרש סף השקעה מסוים.

6 הכוונה להכנסות בשיעור מס אפס.

7 שיעור המס שלהן גם נמוך משמעותית מאלו של יתר החברות המוטבות.

8 מחושב לפי סך הטבת מס בחברה מחולק במספר העובדים, כאשר העובדים מתפלגים לפי ישוב מגוריהם, כפי שמדווחים לרשויות המס.

9 בשל החיסיון החל על נתונים אלו לא ניתן לפרט באילו חברות מדובר.

בפרק זה מוצגים ממצאים אמפיריים על החברות שהיו מוטבות במסגרת החוק לעידוד השקעות הון בשנים 2012-2013. יצויין כי מאחר ודוחות החברות לרשות המסים מוגשים עד תום 12 חודש משנת המס (דהיינו, דוחות לשנת 2014 מוגשים עד תום 2015), ומעבר לכך נדרש זמן לתקצור הדוחות ברשות המסים ולעריכת השומה, הנתונים המלאים, העדכניים ביותר הקיימים ביוני 2016 הם לכל המאוחר לשנת 2013.¹⁰

הממצאים מתייחסים לסך הטבות המס שניתנו לחברות, תוך פילוח ההטבות לפי עשירוני הטבה והכנסה עסקית. כמו כן מוצגת התפלגות שיעור המס האפקטיבי של החברות בעשירוני השונים. בנוסף, מאחר ואחת ממטרותיו של החוק הינה פיזור אוכלוסין (עובדה הבאה לידי ביטוי במתן תמריצים גבוהים יותר למפעלים בפריפריה) מוצגת התפלגות ההטבות לפי מחוז מגורי העובדים. על מנת לבחון את ה"החזר" הישיר למדינה, במונחי גביית מסים, מוצגת סך הגבייה הנובעת מהחברות המוטבות בגין מס חברות וניכויי מס משכר העובדים, תוך פילוח לפי גובה ההטבה.

כמו-כן, מאחר ובשנת 2011 נכנס לתוקף תיקון 68 לחוק לעידוד השקעות הון, כולל הפרק ניתוח של קצב המעבר לתחולת תיקון חוק זה¹¹ וניתוחים שונים הנוגעים להשלכותיו. בכלל זה נבחן, באיזו מידה, אם בכלל, צומצמה מצבת כח האדם בחברות אשר חלה עליה בשיעור המס האפקטיבי שלהן, בעקבות תיקון 68. זאת תוך השוואה ליתר המפעלים המוטבים.

חלק ראשון ממצאים אמפיריים על החברות המוטבות

האוכלוסיה

שווי הטבות המס – ניתוח לפי מסלולי הטבה

שווי הטבות המס¹² להן זכו החברות במעמד מפעל מאושר בשנת 2013 נאמד בכ-7.7 מיליארד ₪, בהשוואה לשנת 2012 זוהי ירידה ריאלית של 5.1%. בניכוי שינויי חקיקה מגיע שיעור הירידה ל-8.7%. הירידה בהטבות המס בשנת 2013 נרשמה לאחר שלוש שנים של גידול חד. כך, מסך הטבה של 5.1 מיליארד ש"ח בשנת 2009 הגיעו הטבות המס בשנת 2012 ל-8 מיליארד ₪, גידול ריאלי בשיעור מצטבר של 46%. מחצית מגידול זה התרכז באחת מארבע החברות הגדולות. יתרת הגידול מתחלקת בין תשע חברות נוספות (לא בהכרח הגדולות ביותר). סך הטבות המס של עשר חברות אלו בשנת 2012 עמד על 4.1 מיליארד ₪, גידול ריאלי של 123% בהשוואה לסך ההטבה לה זכו בשנת 2009. על רקע ממצאים אלו יש לציין כי הגידול במצבת העובדים של עשר חברות אלו

10 בהקשר זה נציין כי גם עבור החברות שתוקצר כבר הדוח שלהן, השומה שהוצאה להן לא בהכרח סופית. לפיכך, פרסום כעת של הטבות המס לשנת 2014, ביחס לחברות אלו, עלול להיות מוטא באופן משמעותי כלפי מטה.

11 תיקון 68 כולל הוראות מעבר, לפיהן חברה זכאית למצות את מסלולי הטבה "הישנים" בגין השקעות שביצעה. מובן שככל ששיעור המס האפקטיבי במסלולים הישנים נמוכים משיעורי המס הנקובים בתיקון 68, תבחר החברה למצות את מסלולי הטבה הישנים, עד תום תקופת זכאותה (באזור המרכז עשויה תקופה זו לארוך שנתיים ובפריפריה עד 10 שנים).

12 ההטבה מחושבת כהפרש בין גובה המס בפועל עפ"י דוחות החברה לגובה המס אשר היה עליה לשלם לו חלו שיעורי המס הרגילים על ההכנסה (המדווחת) במסלול הטבות המס/מסלול המענקים.

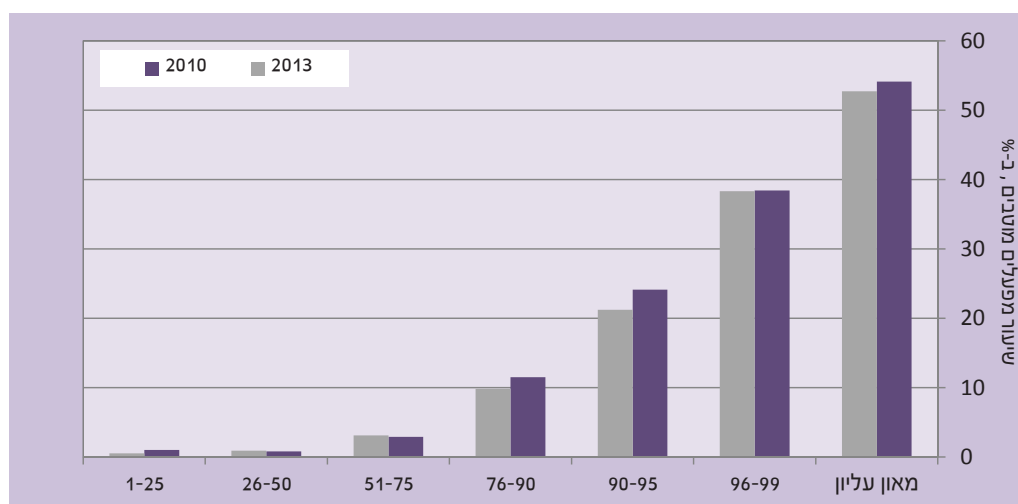
צמח בשיעור מתון יותר, 23%. יחדיו הן העסיקו פחות מ-4% מסך המועסקים בענפי התעשייה והתוכנה (הענפים שפוטנציאלית זכאים להטבות מס).

אוכלוסיית החברות המוטבות מנתה בשנת 2013 קרוב ל-1.1 אלף חברות, גידול מתון של כ-5% בהשוואה לשנת 2012 וגידול משמעותי, בשיעור של 25%, בהשוואה לשנת 2011. בהשוואה למחצית השנייה של העשור הקודם, טרם כניסתו לתוקף של "תיקון 68" (בשנת 2011) זהו גידול חד של 70%. עם זאת, ניתוח הממצאים מלמד כי חרף העובדה שתיקון 68 הקל את סף הכניסה לתחולת הטבות המס, עיקר הגידול במספר החברות המוטבות אינו מיוחס להקלות אלו. כך, שליש מהחברות שלא היו מוטבות קודם תיקון 68 (ומוטבות לאחר כניסתו של התיקון לתוקף), היו חברות מפסידות. 27% נוספים הן חברות שהוקמו בשנים 2011 ואילך. מנגד, 13% מהחברות שהחלו לקבל הטבות מס לאחר כניסתו של תיקון 68 לתוקף, זכו לעשות זאת על רקע הנמכת סף קריטריון היצוא המזכה בהטבות מס (הסף המינימלי ליצוא נקבע על 25% מהמחזור). לגבי 27% הנותרים, של החברות המוטבות "החדשות", לא ברורה הסיבה לעובדה שלא זכו להטבות קודם כניסתו לתוקף של תיקון 68 (מדובר בחברות מרוויחות, שעמדו גם בקריטריון היצוא הקודם). אחת הסיבות האפשריות הינה אי עמידה בקריטריון ה"השקעה המזכה".

סה"כ, בין השנים 2005-2013 נהנו כ-2,100 חברות מהטבות מס במסגרת החוק לעידוד השקעות הון (הכוונה למספר החברות שנהנו מהטבת מס לפחות שנה אחת במהלך התקופה. ראה פירוט בהמשך). כאחוז מסך חברות התעשייה והתוכנה מדובר בשיעור נמוך של חברות מוטבות (בשנת 2013 עומד שיעור זה על פחות מ-6%). ככלל, ניתן למצוא מתאם חיובי בין גובה המחזור (מכירות) של החברה לבין השכיחות היחסית של המפעלים המוטבים באותה קבוצת גובה מחזור. כך, בעוד שבקרב מחצית מהחברות בענפים אלו, הנמצאות בחצי התחתון של התפלגות המחזור, עומד שיעור החברות המוטבות על פחות מ-1%, בקרב החברות הנמנות על העשירון העליון עומד שיעור זה על קרוב לשליש, כאשר במאון העליון עצמו מגיע שיעור החברות המוטבות ל-53%. ראה תרשים ט-1.

תרשים ט-1

שכיחות מפעלים מוטבים לפי התפלגות גובה מחזור

בלוח ט-1 מוצגים נתוני ההכנסות בשיעורי מס מופחתים והטבות המס לפי מסלול ההטבה בין השנים 2005-2013. בחלקו התחתון של הלוח מופיע שיעור ההכנסות בשיעורי מס מופחתים ביחס לסך ההכנסה העסקית בענף התעשייה, תוך התייחסות נפרדת להכנסות מהמסלול המוטב.

לוח ט-1

התפלגות הטבות המס לפי מסלולי הטבה, 2005-2013

א. הכנסות מוטבות, לפי מסלולי הטבה (במיליוני ש"ח, במחירים שוטפים):									
2013 ¹	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	
17,305	20,644	20,166	19,999	16,227	16,505	12,664	10,083	10,725	מוטב ("חלופי")
63	106	209	1,538	1,324	1,263	1,275	2,723	2,539	מענקים
3,177	5,052	10,654	6,091	5,528	8,637	4,520	4,588	4,310	משקיעי חוץ
17,531	15,666	6,959							מפעל מועדף ומועדף מיוחד ²
38,076	41,469	37,987	27,629	23,079	26,405	18,459	17,395	17,574	סה"כ
ב. הטבות מס, לפי מסלולי הטבה (במיליוני ש"ח, במחירים שוטפים):									
4,326	5,161	4,840	5,000	4,219	4,456	3,673	3,126	3,646	מוטב
0	0	0	0	13	25	51	163	229	מענקים
448	691	1,375	793	824	1,337	796	828	964	משקיעי חוץ
2,780	2,119	850							מפעל מועדף ומועדף מיוחד ²
7,554	7,971	7,065	5,793	5,056	5,818	4,519	4,117	4,839	סה"כ
	74	73	68	65	66	60	64	60	סך הכנסות מוטבות ביחס לסך הכנסה עסקית בתעשייה, ב-%
	38	39	50	46	41	42	37	33	הכנסה ממסלול מוטב ("ירווק") ביחס לסך הכנסה עסקית בתעשייה, ב-%

הערה:

¹נתונים לשנת 2013 אינם סופיים. ישנן חברות שטרם תוקצרו הדוחות שלהן. האומדן של הטבת המס ב-2013, כולל החברות שטרם תוקצרו הדוחות שלהן עומד על 7.7 מיליארד ₪ (לעומת 7.5 מיליארד ₪, בהתבסס רק על החברות שתוקצרו הדוחות שלהן).

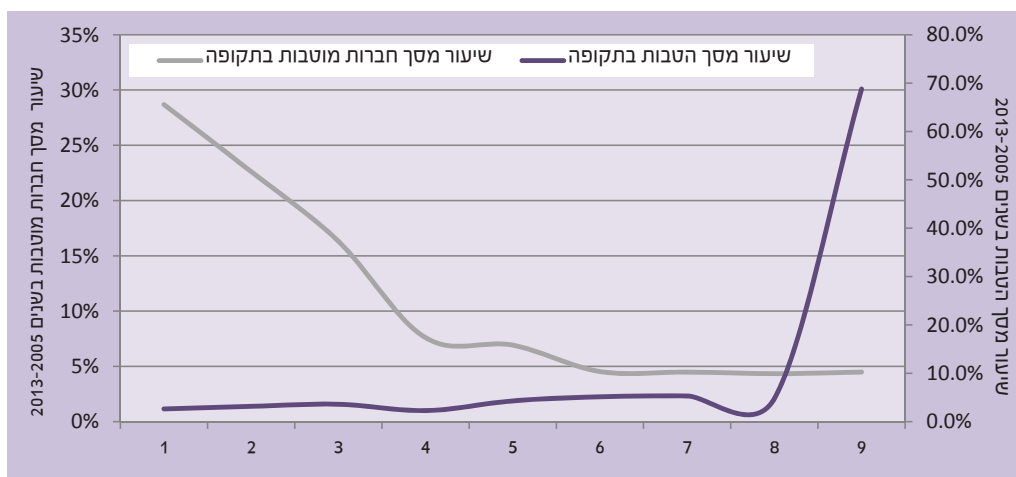
²מפעל מועדף – הכוונה להכנסות המתחייבות בשיעורי המס החדשים, החל משנת 2011, לפי תיקון 68. בשנים 2011-2012 עמד שיעור המס על הכנסות אלו על 10% לחברות בפריפריה (ו-5% למפעל מועדף מיוחד) ועל 15% לחברות במרכז. בשנת 2013 ירדו שיעורים אלו ל-7% ו-12.5%, בהתאמה (מפעל מועדף מיוחד-נותר ללא שינוי). מפעל מועדף מיוחד- שיעור המס עומד על 5%. בשל העובדה שחברה אחת בלבד נמצאת במעמד של "מועדף מיוחד" ובשל היותה חברה פרטית, לא ניתן לציין סכום הטבה זה בנפרד.

במצטבר, במחירי 2013, במהלך השנים 2005-2013 ניתנו הטבות מס בסך 58 מיליארד ₪. כפי שצוין, הטבות אלו ניתנו לכ-2,100 חברות תעשייה ותוכנה. עם זאת, מחציתן זכו להטבת מס לא יותר משנתיים במהלך התקופה לעיל. סך הטבת המס לה זכו עמד

על 6% בלבד מסך ההטבות באותה תקופה. מנגד, 4% בלבד מהחברות (84 חברות במספר) זכו להטבה בכל אחת מהשנים לעיל. סך הטבת המס שנטלו עמד על 70% מסך ההטבות (41 מיליארד ₪). עם זאת, השונות בהתפלגות גובה ההטבה בקבוצה זו גבוהה: חברה בודדת נטלה מחצית מסך הטבה זו, חמש חברות נוספות נטלו ביחד שליש מסך זה, כאשר היתרה, כ-7 מיליארד ₪, התחלקה בין יתר 78 החברות בקבוצה זו.

תרשים ט-2

התפלגות החברות המוטבות והטבות המס בשנים 2013-2005 לפי מספר שנות הטבה לחברה

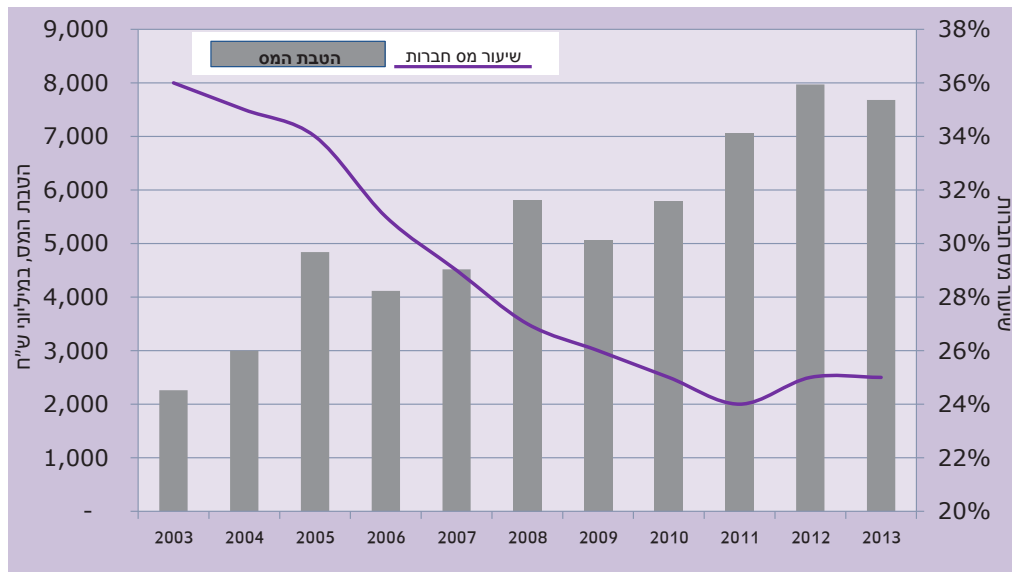

מהנתונים בלוח ט-1 בולט הגידול החד שנרשם בהטבות המס בין השנים 2013-2005, כאשר בהשוואה לשנים מוקדמות יותר, טרם כניסתו לתוקף של תיקון 60 (בשנת 2005), שיעור הגידול בהטבות, גם במונחי תוצר, היה אף משמעותי יותר (ראה תרשים ט-3). כך, בעוד שבשנת 2003 הסתכמו הטבות המס ב-2.3 מיליארד ₪ (היוו 0.4 אחוז תוצר), הגיע סכום הטבות המס ל-7.7 מיליארד ₪ בשנת 2013 (0.7 אחוז תוצר). הגידול החד בהטבות המס בולט במיוחד לאור העובדה שבין השנים 2013-2003 ירד שיעור מס החברות הסטנדרטי בשיעור חד, משיעור של 36% בשנת 2003 לשיעור של 25% בשנת 2013. זה המקום לציין שהטבת המס מחושבת כהפרש בין שיעור מס החברות הסטנדרטי לבין שיעור המס בו התחייבו החברות המוטבות, כאשר הפרש זה מוכפל בהכנסה (רווח) של החברות. לפיכך, ירידת שיעור מס החברות הסטנדרטי במהלך העשור האחרון היתה אמורה לצמצם את הטבות המס, לו כל הפרמטרים האחרים הקובעים את גובה הטבת המס היו נותרים קבועים. בהתבסס על התפתחות ההכנסות המוטבות בפועל, לו שיעור מס החברות היה נותר על 36% לאורך העשור האחרון, היתה הטבת המס בשנת 2013 מגיעה לסך של 11.7 מיליארד ₪, לעומת סך של 7.7 מיליארד ₪ שנרשם בפועל, תחת שיעור מס חברות סטנדרטי של 25%. במצטבר, בין השנים 2013-2003, "נחסכו" כ-23 מיליארד ₪ בהטבות המס בשל ירידת שיעור מס החברות הסטנדרטי.

תרשים ט-3

התפתחות הטבות המס ושיעור מס חברות

2013-2003

ניתוח הממצאים מלמד שהגידול הניכר בהטבות המס בעשור האחרון נובע משילוב של שני גורמים: גידול חד ברווחי החברות המוטבות וגידול משמעותי במשקל ההכנסות המוטבות, ובפרט ההכנסות הפטורות ממס בסך ההכנסות של החברות המוטבות (דהיינו, ירידה בשיעור המס האפקטיבי של החברות המוטבות). יחד עם זאת, כאשר מנתחים את הממצאים תוך הבחנה בין החברות במאון העליון של החברות המוטבות לבין יתר החברות נמצא כי הן הגידול החד ברווחי החברות והן הגידול החד במשקל ההכנסות הפטורות בסך ההכנסה העסקית מתרכז רובו ככולו במאון העליון.¹³ כך, בעוד שההכנסה העסקית של ארבע החברות הגדולות ביותר עלתה מסך של 3.2 מיליארד ₪ בשנת 2003 לסך של 23.2 מיליארד ₪ בשנת 2013, גידול ריאלי בשיעור של כ-500% (ראה תרשים ט-4), עלתה סך ההכנסה העסקית של יתר החברות המוטבות בשיעור ריאלי של 106% (יש לציין כי גידול זה נובע בין היתר מהצטרפותן של חברות חדשות לתחולת החוק¹⁴).

הגידול החד ברווחי ארבע החברות המוטבות הגדולות עשוי להיות מוסבר במספר גורמים: (א) גידול בהשקעות (במובן זה החוק השיג לפחות אחת ממטרותיו המרכזיות), (ב) גידול בשיעורי הרווחיות, (ג) הסטה חשבונאית של רווחים של חברות בנות או חברות קשורות בחו"ל (במדינות בהן שיעור המס גבוה יותר משיעור המס של החברות בארץ). אין בידינו די נתונים על מנת לקבוע באיזו מידה כל אחד מגורמים אלו מסביר את הגידול החד ברווחי אותן חברות, אולם על בסיס הנתונים הזמינים ניתן לקבוע כי קיימת שונות גבוהה בין ארבע חברות אלו. כך, לגבי אחת מהן קיימות אינדיקציות על גידול חד בהשקעות אשר גם בא לידי ביטוי בין היתר בגידול חד במספר העובדים בין השנים 2003-2013 (אם כי שיעור הגידול במספר המועסקים נמוך משמעותית מהגידול בהטבות המס של חברה זו). מנגד, לגבי חברה אחרת, הגידול מוסבר בעיקר בגידול בשיעורי הרווחיות.

13 כאשר מאון זה מוחזק קבוע (בתחילת העשור הקודם סך החברות המוטבות עמד על כ-400 חברות. לפיכך, בניתוח זה מוגדר המאון כארבע החברות הגדולות).

14 כפי שצוין, חלק לא מבוטל מהחברות המוטבות ה"חדשות" בשנים 2012-2013, היו מפסידות בעבר.

בניתוח משקל ההכנסות הפטורות בסך ההכנסות העסקיות של החברות המוטבות נמצא כי במאון העליון עלה משקל זה משיעור של 17% בלבד בשנת 2003 לשיעור של 77% בשנת 2010. עם זאת יש לציין כי גם לגבי פרמטר זה קיימת שונות גבוהה בין ארבע החברות במאון העליון. כך, לצד חברה מסוימת שדווקא רשמה ירידה חדה בפרמטר זה, משיעור של 100% הכנסות פטורות ממס בשנת 2003 לשיעור של 29% בלבד בשנת 2010, בחברה אחרת נרשם שינוי דומה, אבל בכיוון ההפוך.

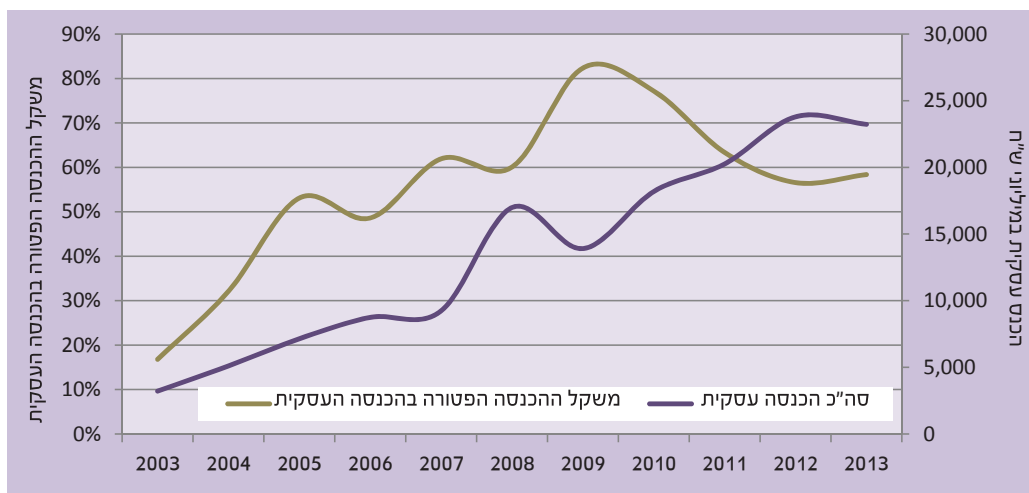
בקרב יתר החברות, שאינן נמנות על המאון העליון, גם כן נרשמה עליה במשקל ההכנסות הפטורות ממס מסך ההכנסה העסקית, אולם בשיעורים מתונים משמעותית: ממשקל של 34% בסך ההכנסה העסקית בשנת 2003 לשיעור של 52% בשנת 2010.

החל משנת 2011 ירד משקל ההכנסה הפטורה ממס בסך ההכנסה העסקית של ארבע החברות הגדולות לשיעור של 58% בשנת 2013, אולם שיעור הירידה בפרמטר זה בקרב החברות האחרות היה גבוה יותר, לשיעור של 19% בלבד ב-2013. הירידה במשקל ההכנסות הפטורות בשנים האחרונות מוסברת בכניסתו לתוקף של תיקון 68. יודגש כי בהתאם לתיקון 68, עם מיצוי הטבות המס במסלולים "הישנים" (לפני כניסתו של התיקון לתוקף) לא יהיו עוד הטבות בשיעור מס אפס. בהקשר זה נציין כי אחד השינויים המשמעותיים של תיקון 68 היה ביטול המסלול האסטרטגי המיוחד, שהעניק שיעור מס אפס "עד הבית" (כולל במשיכת דיבידנד). מסלול זה, שנועד "למשוך" חברות ענק רב-לאומיות, לא השיג את מטרתו. בפועל חברה בודדת, ישראלית, היא היחידה שנכנסה לתחולת הטבות אלו.

ההסבר לירידה החדה יותר במרכיב ההכנסה בשיעור אפס בסך ההכנסה העסקית של החברות שאינן נמנות על ארבע הגדולות נעוץ בשני גורמים מרכזיים: (א) קצב המעבר לתחולת תיקון 68 בקרב החברות שאינן נמנות על ארבע הגדולות הינו מהיר יותר מזה של ארבע הגדולות (בחלקו הדבר נובע מכך שעבור חלק גדול מהן שיעורי המס במסגרת תיקון 68 נמוכים משיעור המס האפקטיבי שלהן במסלולים הישנים. (ב) גידול חד ברווחיה של חברה מסוימת, שחלק גדול מהכנסותיה, טרם תיקון 68, היה בשיעור מס אפס. החל משנת 2012 כבר חלים עליה הוראות תיקון זה.

תרשים ט-4

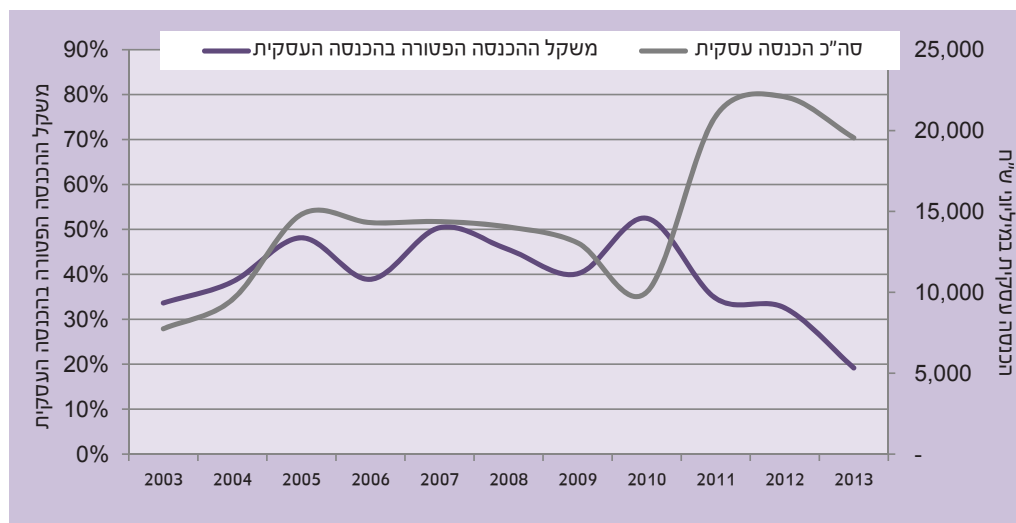
ארבע החברות הגדולות בהטבות המס ההכנסה העסקית ומשקל ההכנסות הפטורות בהכנסה

תרשים ט-5

החברות המוטבות - בניכוי ארבע הגדולות בהטבות המס ההכנסה העסקית ומשקל ההכנסות הפטורות בהכנסה

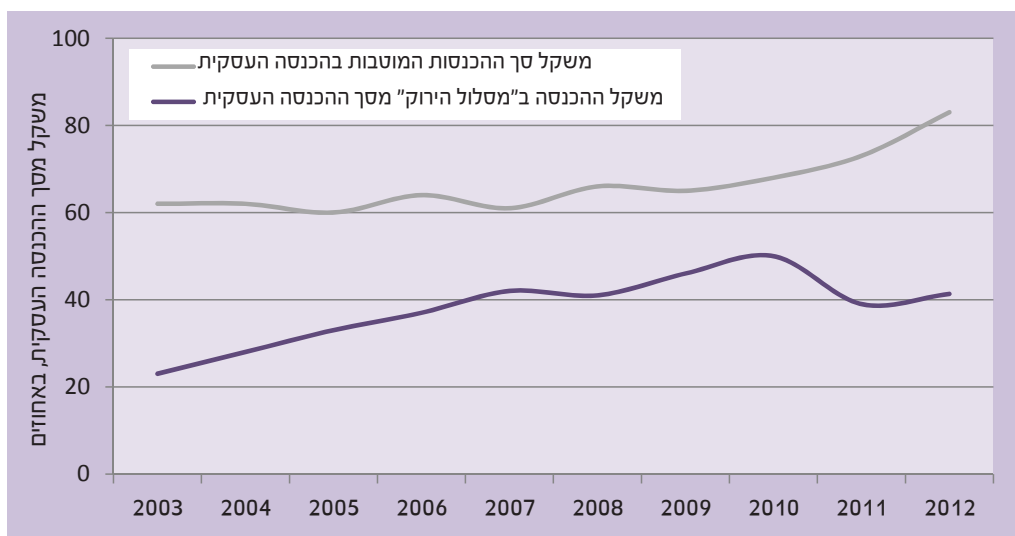
כפועל יוצא של ההתפתחויות המתוארות לעיל נמצא כי משקל 4 החברות הגדולות בהטבות המס צמח משיעור של 32% בשנת 2003 לשיעור שיא של 70% בשנת 2010. בשנת 2013 ירד שיעור זה ל-65%, כפי שיפורט בהמשך. עם זאת, משקלה של החברה הגדולה ביותר בהטבות המס הוסיף לעלות גם בשנת 2013, לשיעור של 42% מסך ההטבות, לעומת 39% בשנת 2010. ההסבר לכך נעוץ בעובדה שבשנת 2013 עדיין חלו על חברה זו שיעורי המס "הישנים" טרם תיקון 68.

הגידול החד בהכנסות הפטורות בא לידי ביטוי גם בעלייה במשקל ההכנסות הפטורות בסך ההכנסה העסקית בענף התעשייה, כפי שניתן לראות בלוח ט-1 ותרשים ט-6. כך, בעוד שבשנת 2003 עמד משקל ההכנסות הפטורות בסך ההכנסה העסקית בתעשייה על 23%, הגיע שיעור זה לרמת שיא של מחצית מההכנסה העסקית בשנת 2010, קודם כניסתו של תיקון 68 לתוקף. בשנת 2012 ירד שיעור זה ל-41%, והוא צפוי להמשיך ולרדת עד שיתאפס לחלוטין, כאשר ימוצו ההטבות במסלולי ההטבה הישנים. עם זאת, במקביל לירידה במשקלן של ההכנסות בשיעור מס אפס בסך ההכנסה העסקית בשנת 2012, חלה עליה משמעותית במשקלן של סך ההכנסות המוטבות בהכנסה העסקית באותה שנה. גידול זה אף הוא פועל יוצא של תיקון 68. שכן, חברות שעברו לתחולת הוראות תיקון 68 נהנות משיעורי מס מופחתים על כלל הכנסתם, ולא רק על חלק ההכנסות הנובע מההשקעה המזכה.¹⁵

15 עד תיקון 68 חברות נהנו משיעורי מס מופחתים, שהגיעו עד 0%, על חלק הרווחים שנצמח מתוך ה"השקעה המזכה". על רווחים שנצמחו מהשקעות אחרות חלו שיעורי מס רגילים.

תרשים ט-6

משקל ההכנסות המוטבות בסך ההכנסה העסקית בתעשייה

שיעורי מס אפקטיביים - לפי עשירונים

בלוח ט-2 מוצגת התפלגות שיעור המס האפקטיבי בחברות (מרוויחות) שנהנו ממעמד של מפעל מאושר בשנים 2012-2013, לפי עשירוני הכנסה עסקית (כולל הכנסה בשיעורים רגילים ובשיעורים מופחתים).

לוח ט-2

הברות מרוויחות במעמד מפעל מאושר/מוטב
התפלגות ממוצעי המס שיעור המס הממוצע לפי עשירוני הכנסה עסקית

בשנים 2012-2013

שנת 2013			
שיעור מס ממוצע, באחוזים	מס ממוצע באלפי ש"ח	הכנסה עסקית ממוצעת, באלפי ש"ח	עשירון
11.0	17	151	1
11.5	54	468	2
10.5	89	847	3
11.1	155	1,400	4
11.4	234	2,045	5
11.3	356	3,148	6
10.6	551	5,187	7
10.8	1,098	10,145	8
11.1	2,536	22,915	9
6.9	23,939	349,342	10
4.0	231,679	5,806,227	מזה: ארבע הגדולות
7.3	2,886	39,316	סה"כ
שנת 2012			
שיעור מס ממוצע	מס ממוצע באלפי ש"ח	הכנסה עסקית ממוצעת, באלפי ש"ח	עשירון
12.7	26	205	1
13.1	72	548	2
12.2	119	981	3
13.7	227	1,661	4
13.8	360	2,598	5
12.9	517	4,023	6
11.5	761	6,615	7
12.2	1,431	11,717	8
11.1	3,233	29,112	9
7.0	26,881	383,616	10
5.2	310,107	5,950,353	מזה: ארבע הגדולות
7.7	3,327	43,408	סה"כ

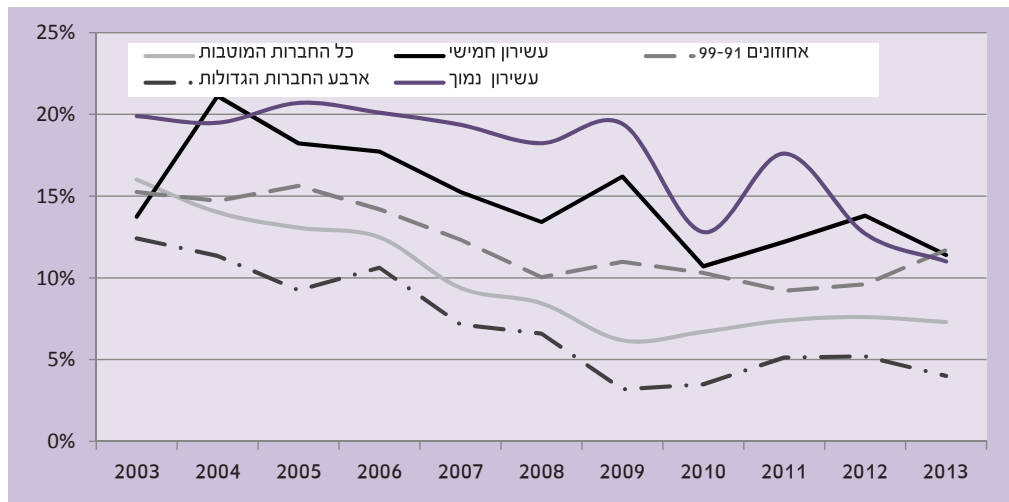
מקור: שע"מ; עיבודי אגף הכלכלן הראשי

בתרשים ט-7 מתוארת התפתחות שיעורי המס האפקטיביים של החברות המוטבות בשנים 2003-2013. מהתרשים בולטת הירידה החדה בשיעור המס האפקטיבי של ארבע החברות הגדולות, משיעור מס של 12.4% בשנת 2003 לשיעור מס של 4.0% בשנת 2013. מנגד, בעשירון החמישי ירד שיעור המס באותה התקופה רק ב-2.3 נקודות אחוז (מ-13.7% ל-11.4%). עוד ניתן לראות כי בנקודת המוצא של הניתוח, בשנת 2003, השונות בשיעורי המס האפקטיביים בין העשירונים השונים היתה נמוכה מאד, כאשר שיעור המס האפקטיבי בעשירון החמישי היה גבוה רק ב-1.3 נקודות אחוז משיעור המס האפקטיבי של ארבע החברות הגדולות. בשנת 2013 עמד פער זה על 7.4 נקודות אחוז. ניתוח הממצאים מלמד כי ההסבר העיקרי לירידה החדה בשיעור המס האפקטיבי של ארבע החברות הגדולות נעוץ בגידול חד במשקל ההכנסות בשיעור מס אפס בסך ההכנסות של ארבע חברות אלו, משיעור של 17% בלבד בשנת 2003 לשיעור

שיא של כ-80% בשנת 2010, טרם כניסתו לתוקף של תיקון 68¹⁶. ניתן להניח כי תיקון 60 לחוק לעידוד השקעות הון,¹⁷ שנכנס לתוקף במהלך שנת 2005, היה בין הגורמים לעליה במשקל ההכנסות בשיעור מס אפס בסך ההכנסות של ארבע החברות הגדולות.

תרשים ט-7

חברות מוטבות - שיעורי מס אפקטיביים לפי עשירוני הכנסה

יש להדגיש כי הנתונים המוצגים לעיל מתייחסים לשיעור מס אפקטיבי משוקלל, ולא ממוצע אריתמטי פשוט (דהיינו, שיעור מס ממוצע נמוך של חברה בעלת רווחים גבוהים מאד יטה את הממוצע הכללי כלפי מטה). העובדה לפיה למרות הירידה המתונה יחסית שנרשמה בשיעורי המס האפקטיבי של 99% מהחברות המוטבות, שיעור המס האפקטיבי הממוצע של כלל החברות המוטבות ירד בשיעור חד של 8.7 נקודות אחוז בין השנים 2003-2013, ושיעור המס המשוקלל עצמו קרוב יותר לזה של ארבע החברות הגדולות מאשר לעשירונים הנמוכים יותר, ממחישה עד כמה רמת הרווחים של החברות במאון העליון גבוהה משמעותית מהרווחים של יתר החברות המוטבות.

בחינת השינוי בתעסוקה בין החברות שתיקון 68 הביא לעליית שיעור המס שלהן לבין יתר החברות המוטבות

כפי שצוין, אחד השינויים המשמעותיים ביותר בתיקון 68 הינו פישוט האופן בו נקבעת הטבת המס לחברה. כך, טרם תיקון זה הטבת המס לחברה ניתנה רק בגין הרווח שצמח לחברה מ"ההשקעה המזכה". לפיכך, שיעור המס האפקטיבי של החברה היה תלוי במידה רבה בחלק היחסי של אותו רווח מסך הרווח של החברה. בפועל נמצא כי אף שחוק עידוד השקעות הון העניק תמריצים גבוהים יותר לחברות בפריפריה, שיעור

16 בשנים 2013-2012 החל לרדת משקל ההכנסות בשיעור מס אפס בסך ההכנסה העסקית של ארבע החברות הגדולות, על רקע מעבר של שתיים מהן לתחולת תיקון 68.

17 אחד השינויים המשמעותיים של תיקון 60, שנכנס לתוקף בשנת 2005, הוא הפיכת כל אחד ממסלולי הטבות המס ל"מסלול ירוק", במסגרתו לא יחויב הנישום באישור מראש לפני הקמת מפעל או הרחבתו, שלפיו הקמת מפעל או הרחבתו עומדת בתנאים לקבלת הטבות המס. יודגש כי הפרקטיקה הנהוגה עד אותה עת במרכז השקעות היתה להציב תקרה לגבי היקפן של תכניות השקעה חדשות במסגרת ה"מסלול החלופי", בפרט של החברות הגדולות (למעשה ראו בהטבות המס הוצאה תקציבית, וכך גידרו את גובה הטבות המס). להרחבה בעניין תיקון 60 ראה פרק עידוד השקעות הון בדו"ח השנתי של מינהל הכנסות המדינה לשנת 2005. שינוי משמעותי נוסף בתיקון 60 היה הוספת מסלול הטבות חדש, "המסלול האסטרטגי", אשר במסגרתו הנתנה חברה שעמדה בקריטריונים במסלול זה, משיעור מס אפס על הכנסותיה למשך עשר שנים.

המס האפקטיבי של החברות בפריפריה (למעט החברות הגדולות) היה גבוה מזה של החברות במרכז. תיקון 68 תיקן עיוות זה בכך שקבע שיעורי מס מוחלטים על כלל רווחיה של חברה מוטבת, כאשר שיעור המס על רווחים אלו בפריפריה נקבע על 9% (ו-5% למפעל מוטב מועדף מיוחד) ו-16% לחברות מוטבות במרכז.¹⁸

ההשפעה של שינויים אלו בתיקון 68 על שיעור המס האפקטיבי של החברות הינה שונה בין חברה לחברה. יש ששיעור המס שלהן עלה בעקבות התיקון (לגבי אלו שמיצו את ההטבות בגין המסלולים "הישנים"), ומנגד, יש אשר ירד שיעור המס שלהן (עברו לתחולת תיקון 68 מתוך בחירה). בנוסף, כפי שצוין, חמישית מהחברות המוטבות בשנת 2013 עדיין נמצאות במסלולי ההטבה הישנים ולפיכך שיעור המס האפקטיבי שלהן לא השתנה (מן הסתם מדובר בחברות ששיעור המס בתיקון 68 גבוה משיעור המס שלהן באותם מסלולים ישנים).

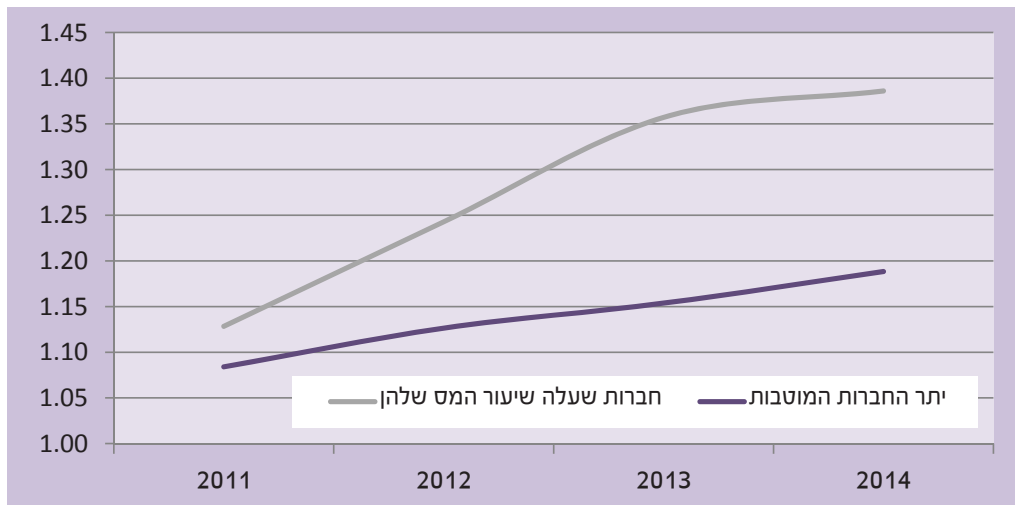
העובדה לפיה עבור חלק מהחברות חלה עליה בשיעור המס האפקטיבי בין השנים 2010-2013, מאפשרת לבחון באיזו מידה, אם בכלל, עליית המס הביאה לשינוי בהיקף הפעילות של אותן חברות בארץ, כאשר כמדד לפעילות זה נבחן היקף העסקת העובדים שלהן. כ"קבוצת בקרה" לניתוח זה נלקחו החברות המוטבות שעדיין נמצאות במסלולי ההטבה הישנים ושיעור המס שלהן נותר ללא שינוי בין השנים 2010-2013 (עמד על 5.1% בממוצע). אוכלוסייה זו מנתה 137 חברות. יצוין כי מאחר וחלק הארי של החברות בכל אחת משתי הקבוצות לעיל נמנה על ענפי הטכנולוגיה העילית השוואת התפתחות התעסוקה ביניהן אינה מושפעת מהרכב ענפי שונה. אינדיקציה נוספת לכך ניתן לקבל מעצם העובדה שרמות השכר בשתי קבוצות אוכלוסייה אלו דומות, כ-19 אלף ₪, ברוטו לחודש (בדומה לשכר הממוצע בענף ההייטק בכלל, עפ"י נתוני הלמ"ס). בהקשר זה יש לציין כי שכר זה אינו כולל רווחי הון הנובעים לעובדים כתוצאה ממימוש אופציות ו/או ממניות שהוקצו להם ע"י החברה.¹⁹ אין בידינו נתונים על היקף הקצאות אלו, אולם לפחות בהתבסס על מכירת מניות בפועל ע"י העובדים, הנתונים מצביעים כי מדובר בהטבה משמעותית. כך למשל, בקרב 137 החברות לעיל נמצא כי כ-20% מסך העובדים המועסקים בחברות אלו מימשו בשנת 2014 את המניות שבידיהן (לפחות בחלקן). בהכללת רווח ההון הגלום במימוש ני"ע מגיע השכר הממוצע של עובדים אלו ל-27 אלף ₪.

אוכלוסיית החברות שנכנסה לתחולת תיקון 68 כבר בשנת 2012, ובעקבות כך עלה שיעור המס שלה, מנתה 57 חברות. שיעור המס הממוצע של חברות אלו עלה משיעור של 8.9% בשנת 2010 לשיעור ממוצע של 13.7% בשנים 2012-2013. דהיינו גידול של יותר מ-50% בשיעור המס האפקטיבי. במונחי תוספת חיוב מס לחברה מדובר בגידול ממוצע של 5 מיליון ₪ (עבור חברות שממוצע הרווח שלהן ב-2010 עמד על 53 מל"ח). ממצאי הניתוח לעיל מוצגים בתרשים ט-8.

18 בהוראות המעבר של תיקון 68 נקבעו שיעורים נמוכים יותר (לפירוט ראה הערה 3). השיעורים המצוינים לעיל מתייחסים לשיעורי המס בתום תקופת הוראות המעבר.
19 במידה והחברה בחרה במסלול רווח הון ולא הכנסה מעבודה.

תרשים ט-8

מדד התפתחות מספר המועסקים בחברות מוטבות חברות שעלה שיעור המס שלהן לעומת יתר החברות המוטבות

מהתרשים בולטת העובדה לפיה דווקא החברות אשר חלה עליה בשיעור המס האפקטיבי שלהן רשמו שיעור גידול גבוה יותר במספר המועסקים בין השנים 2010-2014, בהשוואה לחברות המוטבות שלא חל שינוי בשיעור המס שלהן במהלך אותה התקופה. אמנם, כאשר בוחנים את התפלגות מספר העובדים בכל אחת משתי הקבוצות לעיל, נמצא כי החברות שחלה עליה בשיעור המס שלהן מתאפיינות במספר עובדים קטן יותר (מספר עובדים חציוני באוכלוסייה זו עמד על 45 עובדים, לעומת מספר עובדים חציוני של 100 עובדים בקבוצת החברות השנייה). אולם, גם כאשר מנטרלים את החברות הגדולות מקרב החברות שלא חל שינוי בשיעור המס שלהן (יתכן וחברות אלו צומחות בשיעור נמוך יותר מחברות בינוניות וקטנות), עדיין נמצא כי הגידול במספר העובדים בקרב חברות אלו היה נמוך מזה של החברות שחלה עליה בשיעור המס שלהן (33% לעומת 39%, בהתאמה). יש לציין כי בשנת 2015 הוסיף לעלות מספר המועסקים באותן 57 חברות שנרשמה עליה בשיעור המס האפקטיבי שלהן, כאשר שיעור הגידול באותה שנה (5.7%) גבוה משמעותית מזה שנרשם בשנת 2014.²⁰

יש בממצאים לעיל כדי להטיל ספקות בטענה לפיה העלאת שיעורי המס על חברות מוטבות תביא לצמצום משמעותי של פעילות חברות אלו בישראל. סביר להניח כי שיקולים נוספים, זולת שיעור המס, קובעים את היקף הפעילות של חברות אלו בישראל.

התפלגות הטבות המס לפי מחוז מגורי העובדים

מאחר וכפי שצוין הטבות המס מתאפיינות בריכוזיות גבוהה, אין משמעות לפילוח גיאוגרפי של ההטבות בהתבסס על מיקומו של המפעל. לחלופין, מובא להלן פילוח של הטבות המס לפי אזור מגורי העובד (ללא קשר היכן ממקום המפעל בו מועסק העובד). ניתוח זה הינו גם בעל חשיבות לנוכח העובדה שאחת ממטרותיו של חוק עידוד השקעות הון הינה פיזור אוכלוסייה. דהיינו, גם אם נניח שחלק גדול של הטבות המס

²⁰ בשלב זה לא ניתן להשוות ממצאים אלו לשינוי בהיקף התעסוקה בשנת 2015 בקרב יתר החברות, בשל העובדה שטרם נקלטו דוחותיהן של כמה חברות מתוכן.

מתרכז בחברות הממוקמות בפריפריה, ישנה חשיבות לגבי התפלגות אזורי המגורים של העובדים באותן חברות. שכן אם חלק גדול מהן מגיע מהמרכז, הרי שהמידה בה החוק משיג את המטרה לעיל, הינה פחותה.

במסגרת ניתוח זה, בהתבסס על הטבת המס הממוצעת לעובד והאופן בו מתפלגים העובדים בין המחוזות השונים (על בסיס דיווח ישוב המגורים של העובד לרשויות המס), חושבה התפלגות הטבות המס לפי מקום מגורי העובדים. ממצאי ניתוח זה מוצגים בלוח ט-3 להלן.

לוח ט-3

התפלגות הטבות המס והמועסקים – לפי מחוז מגורי העובד

שנת 2013

מחוז מגורי העובד	מספר עובדים	משקל המחוז בסה"כ המועסקים במפעלים מוטבים - ב-%	משקל המחוז בסה"כ הטבת המס - ב-%
ירושלים	13,275	6.9	7.7
צפון	35,687	18.5	9.2
חיפה	27,781	14.4	12.3
ת"א והמרכז	79,704	41.4	44.5
דרום	36,125	18.8	26.3
סה"כ	192,572	100.0	100.0

מקור: שע"מ; עיבודי אגף הכלכלן הראשי.

מהניתוח בולטים מספר ממצאים:

- משקל המועסקים המתגוררים בפריפריה מסך המועסקים במפעלים המוטבים בשנת 2013 עמד על 37%. דהיינו, אף כי אחת המטרות המרכזיות של החוק לעידוד השקעות הון הינה פיזור אוכלוסייה, רק מעט יותר משליש המועסקים במפעלים המוטבים מתגוררים בפריפריה.
  - משקל ההטבות "המיוחסות" לעובדים המתגוררים בפריפריה עומד על 35%, נמוך אך במעט ממשקלם בתעסוקה במפעלים מוטבים. עם זאת, פילוח הפריפריה בין הצפון לדרום מצביע על חולשתם היחסית של המפעלים בפריפריה הצפונית: משקל ההטבות המיוחסות לעובדים המתגוררים בפריפריה הצפונית עומד על 9% בלבד, מחצית ממשקלם בתעסוקה במפעלים מוטבים. העובדה שבאזור הדרום, בניגוד לצפון, ישנם מספר מפעלים גדולים, בעלי רמת רווחים (והטבות) גבוהה, מביאה לכך שבאזור זה גבוה משקל ההטבה המיוחסת לעובדים המתגוררים באזור ממשקלם היחסי בתעסוקה.
  - משקל המועסקים המתגוררים במרכז הארץ (ת"א והמרכז) עומד על 41%, כאשר משקל ההטבות המיוחסות לעובדים אלו גבוה אף יותר- 45%.
- בנוסף לממצאים לעיל, בהשוואה לניתוח דומה שנערך לגבי המפעלים המוטבים בשנת 2009, בולט גידול חד, של 5 נקודות אחוז, במשקלו של אזור הדרום בסך התעסוקה במפעלים המוטבים. ניתוח הממצאים מלמד כי גידול זה מיוחס לשתי חברות גדולות,

אשר רשמו גידול משמעותי במספר המועסקים.

עוד בולט מהניתוח לעיל, הגידול בהיקף האוכלוסייה המועסקת במפעלים מוטבים (בין השנים 2009-2013), על רקע הגידול החד במספרן של החברות המוטבות במהלך התקופה (הסברים לגידול זה מופיעים בפסקה הרביעית בעיקרי הממצאים של פרק זה). כשיעור מסך המועסקים בענפי התעשייה והתוכנה בשנת 2013, מהווים העובדים המועסקים במפעלים המוטבים כ-36%.

התפלגות הטבות המס לפי עשירונים של חברות

בלוח ט-4 מוצגת התפלגות הטבות המס בשנים 2012-2013 לפי עשירונים של חברות (כאשר העשירונים מדורגים בהתאם לגובה הטבת המס, בניגוד למשל ללוח ט-2 בו העשירונים מדורגים לפי גובה ההכנסה העסקית). מהלוח עולה כי משקלו של העשירון העליון עומד על 91%-92% מסך הטבות המס, בדומה למשקלו מאז 2008. בהשוואה לתחילת העשור הקודם מדובר בגידול של קרוב ל-8 נקודות אחוז. עם זאת, כפי שצוין, הטבות המס מתאפיינות בשונות גבוהה, גם בעשירון העליון עצמו. כך, בעוד שהעשירון העליון מונה 100 חברות, ארבע חברות בלבד מתוכן, ריכזו בשנת 2013 65% מסך הטבת המס (דהיינו, 70% מסך הטבת המס שנטל העשירון העליון, המונה כמאה חברות). בהשוואה לתחילת העשור הקודם מדובר בגידול חד של 32 נקודות אחוז.

לוח ט-4

חברות במעמד מפעל מאושר/מוטב
התפלגות הטבות המס לפי גובה ההטבה

2013-2012

שנת 2013			
משקל העשירון בסך הטבת המס ב-%	הטבת מס ממוצעת באלפי ש"ח	מספר חברות	עשירון
0.0	19	108	1
0.1	56	109	2
0.2	110	109	3
0.3	176	109	4
0.4	263	109	5
0.6	409	109	6
1.0	684	109	7
1.9	1,336	109	8
4.3	2,964	109	9
91.3	63,871	108	10
64.6	1,219,877	4	מזה: ארבע הגדולות
100.0	6,942	1,088	סה"כ
שנת 2012			
משקל העשירון בסך הטבת המס ב-%	הטבת מס ממוצעת באלפי ש"ח	מספר חברות	עשירון
0.0	21	104	1
0.1	58	104	2
0.1	107	104	3
0.2	174	104	4
0.4	281	104	5
0.6	456	105	6
1.0	799	104	7
1.9	1,447	104	8
4.7	3,607	104	9
90.9	69,692	104	10
59.1	1,177,481	4	מזה: מאון עליון
100.0	7,657	1,041	סה"כ

מקור: שע"מ; עיבודי אגף הכלכלן הראשי.

הטבות המס ביחס לתקבולי המס (מס חברות וניכויים משכר) ממפעלים מאושרים

את הטבות המס מהן נהנות החברות במסגרת החוק לעידוד השקעות הון ניתן לבחון מול תקבולי המס הנובעים מחברות אלו, כאשר תקבולי המס כוללים את מס החברות (על ההכנסה בשיעורים רגילים ועל הכנסות בשיעורי מס מופחתים) וניכויי המס משכר העובדים.²¹

בניתוח שנערך על כלל החברות המוטבות, אשר לגביהן קיימים נתונים על ניכויי המס משכר העובדים²² נמצא כי בשנת 2013 היו תקבולי המס מהחברות המוטבות גבוהים ב-29%, זהו גידול של 12 נקודות אחוז בהשוואה לשנת 2011. זאת לאחר שבשנת 2010, לראשונה מאז תחילת העשור הקודם (הנתונים המוקדמים ביותר הנמצאים ברשותנו) סך המס אשר נבע מהחברות המוטבות באותה שנה לא עלה על הטבות המס להן זכו (סך המס הנובע מהחברות המוטבות נמוך ב-1.5% מהטבות המס).

על אף העובדה לפיה תקבולי המס מהחברות המוטבות בשנת 2013 היו גבוהים מהטבות המס להן זכו באותה שנה, ראוי לציין שתי עובדות: ראשית, הפער של 29% בין תקבולי המס להטבות המס בשנת 2013 נמוך בהשוואה לתחילת העשור הקודם (אז עמד הפער על פי 2.2), ואף בהשוואה לממוצע במחצית השנייה של העשור הקודם (פער של 40%). שנית, כפי שצוין בפרק זה, הטבות המס מתאפיינות בריכוזיות גבוהה. כאשר בוחנים את היחס בין תקבולי המס להטבות המס בחברות הנמנות על ארבע החברות הגדולות נמצא כי יחס זה עמד בשנת 2013 על 37% בלבד. דהיינו, תקבולי המס מארבע החברות הגדולות בהטבות המס נמוכים ב-63% מהטבות המס להן זכו. בתרשים ט-9 מוצגת התפתחות היחס בין המס הנובע מארבע החברות המוטבות הגדולות לבין הטבות המס להן זכו בשנים 2003-2013.

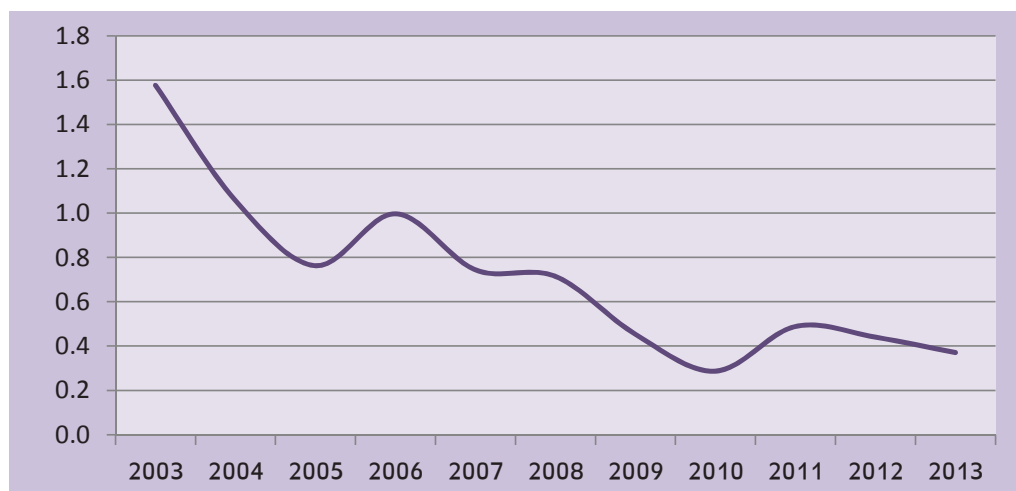
21 ב"החזר" הנובע למדינה במונחי מס אנו כוללים גם את ניכויי המס מעובדים, אף שניתן להניח בסבירות גבוהה כי אלמלא היו מועסקים באותן חברות מוטבות, היו מרבית העובדים שלהן מועסקים בחברות אחרות. אנו כוללים את ניכויי המס מעובדים ב"החזר" בשל שני שיקולים מרכזיים. ראשית, על מנת לתת מענה לטענה כי בהכללת ניכויי המס מעובדים מתקבל "החזר" חיובי למדינה. שנית, דווקא מאחר ומספר חברות גדולות נהנות משיעורי מס נמוכים, שאף הלכו וירדו עם השנים, הרי ש"החזר" למדינה במונחי מס חברות יהיה זניח. אולם יתכן וחברות אלו הגדילו במקביל בצורה משמעותית את מצבת העובדים שלהן, לפיכך הכללת ניכויי המס מעובדים תביא לידי ביטוי התרחבות זו.

22 אוכלוסיה זו מהווה כ-95% מסך החברות המוטבות. הטבות המס להן זכו מהוות כ-97% מסך הטבות המס.

תרשים ט-9

ארבע החברות הגדולות המוטבות -

התפתחות היחס בין המס הנובע מהחברות להטבות המס להן זכו

בלוח ט-5 מוצג היחס בין המס הנובע מהחברות להטבות המס להן זכו, לפי עשירוני הטבה.

באופן כללי ניתן לראות כי ככל שעולים לעשירונים גבוהים יותר יורד "ההחזר" הנובע מהחברה ביחס להטבות המס.

לוח ט-5

התפלגות תקבולי המס לפי עשירוני הטבת המס 2013
באלפי ש"ח

עשירון	מספר חברות	סך הטבת המס	סך תקבולי המס	יחס תקבולי המס להטבה
1	108	2,026	265,002	131
2	109	6,111	55,494	9.1
3	109	11,996	96,090	8.0
4	109	19,222	120,191	6.3
5	109	28,625	142,748	5.0
6	109	44,597	222,125	5.0
7	109	74,591	250,920	3.4
8	109	145,652	614,404	4.2
9	109	323,022	1,936,923	6.0
10	108	6,898,092	6,033,393	0.9
מזה, ארבע החברות הגדולות	4	4,880	1,808	0.4
סה"כ	1,088	7,554	9,738	1.3

הערה: היחס הגבוה בין תקבולי המס להטבה בעשירון התשיעי מושפע מחברה חריגה, עתירת כ"א (ולפיכך ניכוי המס מחברה זו גבוהים) שזכתה להטבת מס נמוכה יחסית. בהחרגת חברה זו יורד יחס ההחזר בעשירון ל-3.5.